

مقاطع از تعداد فرصت‌های شغلی نیز کاسته شد. این در حالی است که شرایط بازار کار به لحاظ جمعیتی به‌گونه‌ای است که تلاش عاجل و مضاعف مسئولان و سیاست‌گذاران برای رفع موانع اشتغال به‌ویژه اشتغال جوانان را می‌طلبد. تقویت ساختارهای تولیدی، استفاده از فن‌آوری‌های نوین در بخش صنعت و بازرگاری در کیفیت محصولات تولیدی با هدف جهت‌دهی تقاضای داخلی به سمت مصرف کالاهای ایرانی از جمله راهکارهایی است که می‌تواند در گسترش سرمایه‌گذاری در بخش تولید و ایجاد اشتغال پایدار موثر باشد.

۹-۱- جمعیت و نیروی انسانی

براساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ مرکز آمار ایران، جمعیت کشور در سال ۱۳۹۰ با ۱/۳ درصد رشد به ۷۵/۱ میلیون نفر رسید که ۵۳/۶ میلیون نفر آن ساکن شهرها و بقیه ساکن روستاها بودند. ضریب شهرنشینی در سال مذکور ۷۱/۴ درصد بود. در این سال نسبت جنسی جمعیت که تعداد مردان به ازای هر یکصد نفر جمعیت زن را نشان می‌دهد برابر ۱۰۱/۸ بود.

میانگین و میانه سنی جمعیت در سال ۱۳۹۰ به ۲۹/۸۶ و ۲۷/۰ سال رسید که در مقایسه با سرشماری قبلی (سال ۱۳۸۵) افزایش داشت. شایان ذکر است آماره‌های مذکور در سال ۱۳۸۵ به ترتیب ۲۷/۹۷ و ۲۴/۷۳ سال بود. در فاصله دو

در سال ۱۳۹۰، نرخ بیکاری عمدتاً به دلیل کاهش عرضه نیروی کار و خروج بخشی از جمعیت فعال (شاغلان و بیکاران) و افزایش جمعیت غیرفعال با کاهش روبه‌رو شد. با توجه به اثرپذیری نرخ مشارکت از شرایط حاکم بر اقتصاد کشور، کاهش نرخ مذکور نشان‌دهنده وجود شرایط کساد در اقتصاد است. ضمن اینکه پرداخت یارانه از سه ماهه سوم سال ۱۳۸۹ به خانوارها بخشی از انگیزه حضور در بازار کار را به‌ویژه برای زنان کاهش داد. در سال ۱۳۹۰، با توجه به مصوبات شورای عالی اشتغال، ایجاد ۲/۵ میلیون فرصت شغلی هدف‌گذاری شد. بر این اساس، مقرر شد تا با هماهنگی سیستم بانکی طرح ساماندهی و حمایت از مشاغل خانگی نیز اجرایی گردد. کاهش نرخ سود تسهیلات در عقود مبادله‌ای و اعمال محدودیت بر نرخ سود عقود مشارکتی که عمدتاً با هدف حمایت از تولید صورت گرفت موجب حرکت نقدینگی به سمت بازارهای زودبازده نظیر سکه و طلا شد که علاوه بر تشدید آثار تورمی، منجر به عدم رشد متناسب سرمایه‌گذاری و بعضاً تعطیلی واحدهای تولیدی شد، به نحوی که علی‌رغم کاهش نرخ بیکاری در این سال تعداد شاغلان نیز با کاهش روبه‌رو شد. به این ترتیب، اهداف تعیین شده برای سال ۱۳۹۰ در حوزه بازار کار محقق نشد.

در سال‌های اخیر، علی‌رغم اهتمام دولت برای ایجاد شغل، حجم اشتغال کشور افزایش چندانی نداشته و در برخی

فصل ۹ تحولات بازار کار و نیروی انسانی

در سال ۱۳۹۰، تعداد ۸۷۴/۸ هزار مورد ازدواج و ۱۴۲/۸ هزار مورد طلاق به ثبت رسید که در مقایسه با سال گذشته به ترتیب ۱/۹ درصد کاهش و ۴/۱ درصد افزایش نشان می‌دهد. نسبت آمار ازدواج به طلاق در سال ۱۳۹۰ به رقم ۶/۱ رسید که در مقایسه با سال گذشته (۶/۵ درصد)، کاهش نشان می‌دهد.

۹-۲- بازار کار

عملکرد بازار کار همانند سایر بازارها حاصل تعامل نهادهای اقتصادی و اجتماعی در جامعه بوده و تحت تاثیر سایر نهادها به‌ویژه نهادهای سیاسی و فرهنگی نیز قرار دارد. به این ترتیب، ایجاد اشتغال متضمن فرآیندی است که در نتیجه کنش‌های متقابل نهادهای مذکور حاصل می‌شود. بررسی تحولات بازار کار و اشتغال به‌عنوان برآیند تقاضا و عرضه نیروی کار، منعکس‌کننده چگونگی کارکرد نهادهای مزبور است و عملکرد بهینه آن از جمله مهم‌ترین اهداف دولت‌ها محسوب می‌گردد.

۹-۲-۱- عرضه نیروی کار

عرضه کل نیروی کار نشان‌دهنده تعداد افرادی (ساعتی) است که در هر میزان دستمزد وارد بازار کار می‌شوند. جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر عرضه بالقوه و جمعیت فعال، عرضه بالفعل نیروی کار را تعیین می‌نماید. میزان عرضه کل متاثر از متغیرهای جمعیتی و اقتصادی است.

بررسی جمعیت فعال در سال ۱۳۹۰ نشان‌دهنده کاهش ۲/۰ درصدی آن در مقایسه با سال ۱۳۸۹ می‌باشد. طولانی شدن دوره بیکاری یکی از عوامل تاثیرگذار بر عدم تداوم جستجوی کار توسط افراد فعال و بیکار و افزایش جمعیت غیرفعال است.

سرشماری بعد خانوار نیز از ۴/۰ نفر در سال ۱۳۸۵ به ۳/۵ نفر در سال ۱۳۹۰ کاهش یافت. کاهش سهم خانوارهای ۵ نفره و بیشتر در کاهش بعد خانوار موثر بوده است.

طی سال‌های ۹۰-۱۳۸۵، حدود ۵/۵ میلیون نفر در کشور مهاجرت کردند. براساس ارقام سرشماری سال ۱۳۹۰، ۱۹/۸ درصد از کل مهاجرت‌ها به دلیل ادامه تحصیل یا انجام خدمت وظیفه می‌باشد. روند رو به رشد پذیرش دانشگاه‌ها نیز می‌تواند عاملی برای افزایش مهاجرت در سال‌های اخیر باشد. در این سال ۱۰/۶ درصد از مهاجرت‌ها به منظور دستیابی به مسکن مناسب‌تر بوده است. عامل «پیروی از خانوار» در نقاط شهری به میزان ۴۶/۰ درصد و در نقاط روستایی به میزان ۴۶/۸ درصد نیز عمده‌ترین دلیل مهاجرت بوده است.

براساس آمار سازمان ثبت احوال کشور، تعداد موالید در سال ۱۳۹۰، ۱۳۸۲/۲ هزار نفر بود که در مقایسه با سال گذشته ۱/۴ درصد افزایش داشت. با توجه به تعداد وفات ثبت شده به میزان ۴۲۲/۱ هزار نفر، در این سال ۹۶۰/۱ هزار نفر به جمعیت کشور اضافه شده است. شاخص نسبت جنسی حاصل از ثبت رویداد وفات در سال ۱۳۹۰ برابر با ۱۱۸/۲ می‌باشد. به عبارت دیگر، در مقابل هر ۱۰۰ واقعه فوت ثبت شده برای زنان، تعداد ۱۱۸/۲ فوت برای مردان به ثبت رسیده است. اندازه این شاخص نسبت به سال گذشته ۳/۲ درصد افزایش داشت.

جدول ۹-۱- آمارهای حیاتی جمعیت (هزار نفر)

درصد تغییر	سال		
	۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۸۸
تعداد موالید ثبت شده (کل اسناد)	۱۳۸۲/۲	۱۳۶۳/۵	۱۳۴۸/۵
تعداد وفات ثبت شده	۴۲۲/۱	۴۴۱/۰	۳۹۳/۵
	۱۲/۱		
	-۴/۳		

ماخذ: سازمان ثبت احوال کشور

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۰

۱/۷ درصدی جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر در سال ۱۳۹۰ در مقایسه با سال گذشته، موجب کاهش نرخ مشارکت کل کشور شد.

در سال ۱۳۹۰، نرخ مشارکت با ۱/۴ واحد درصد کاهش نسبت به سال گذشته به ۳۶/۹ درصد رسید. کاهش ۲/۰ درصدی جمعیت فعال (شاغلان و بیکاران) و افزایش

جدول ۹-۲- تحول جمعیت و بازار کار

(هزار نفر- درصد)

درصد تغییر (۱)		سال			
۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۸۸	
۱/۷	۱/۷	۶۳۴۳۷	۶۲۳۹۱	۶۱۳۴۶	جمعیت ۱۰ سال و بیشتر (برآورد)
-۲/۰	۰/۱	۲۳۳۸۸	۲۳۸۷۵	۲۳۸۴۱	جمعیت فعال
-۰/۷	-۱/۶	۲۰۵۱۰	۲۰۶۵۷	۲۱۰۰۱	جمعیت شاغل
-۱۰/۶	۱۳/۳	۲۸۷۸	۳۲۱۸	۲۸۴۰	جمعیت بیکار
-۱/۴	-۰/۶	۳۶/۹	۳۸/۳	۳۸/۹	نرخ مشارکت
-۱/۲	۱/۶	۱۲/۳	۱۳/۵	۱۱/۹	نرخ بیکاری
-۱/۶	۱/۸	۱۳/۷	۱۵/۳	۱۳/۵	مناطق شهری
-۰/۲	۰/۸	۸/۹	۹/۱	۸/۳	مناطق روستایی
-۱/۴	۱/۱	۱۰/۵	۱۱/۹	۱۰/۸	مردان
۰/۴	۳/۷	۲۰/۹	۲۰/۵	۱۶/۸	زنان
-۲/۲	۴/۰	۲۶/۵	۲۸/۷	۲۴/۷	جوانان ۱۵-۲۴ سال
-۴/۰	۴/۶	۳۰/۰	۳۴/۰	۲۹/۴	شهری
۱/۴	۲/۰	۱۹/۸	۱۸/۴	۱۶/۴	روستایی
-۱/۵	۳/۴	۲۴/۰	۲۵/۵	۲۲/۱	جوانان ۱۵-۲۹ سال
-۲/۵	۳/۹	۲۶/۵	۲۹/۰	۲۵/۱	شهری
۰/۶	۱/۷	۱۷/۷	۱۷/۱	۱۵/۴	روستایی

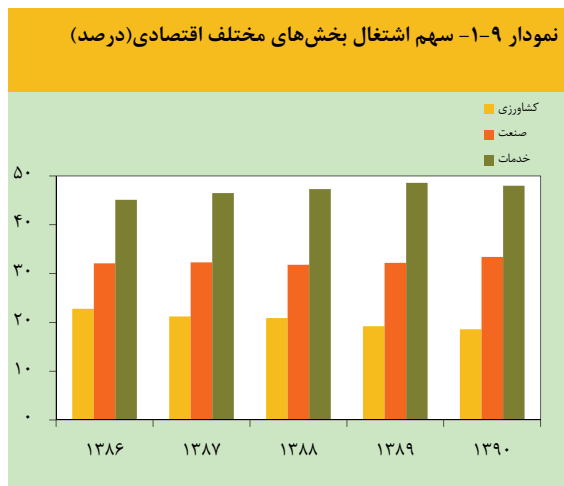
ماخذ: مرکز آمار ایران
۱- تغییرات نرخ‌های بیکاری و مشارکت برحسب واحد درصد می‌باشند.

در سال ۱۳۹۰، نرخ مشارکت به تفکیک مناطق شهری و روستایی به ترتیب با ۱/۵ و ۱/۰ واحد درصد کاهش به ۳۵/۸ و ۳۹/۸ درصد رسید.

۹-۲-۲- تقاضای نیروی کار

تقاضای نیروی کار عبارت است از (حداکثر) نیروی کاری که در هر میزان دستمزد برای تولید به کار گرفته می‌شود و نشان می‌دهد کارفرمایان در دستمزد معین تمایل به استخدام چه میزان نیروی کار دارند. به‌طور کلی، تقاضای نیروی کار تابعی از سطح تولید (تقاضای موثر) و قیمت‌های نسبی عوامل تولید است.

بررسی نرخ مشارکت به تفکیک جنسیت نشان می‌دهد نرخ مشارکت مردان و زنان در سال مذکور به ترتیب به ۶۰/۷ و ۱۲/۶ درصد رسید که در مقایسه با سال گذشته ۱/۴ و ۱/۵ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد. هرچند که پایین بودن نرخ مشارکت زنان در ایران تا حدودی ناشی از ریشه‌های فرهنگی کشور است، اما کاهش این نرخ با توجه به شرایط تحصیلی زنان در سال‌های اخیر و کاهش هم‌زمان نرخ مشارکت مردان، بیشتر متاثر از کسادی شرایط اقتصادی است.

اشتغال بخش‌های صنعت و خدمات در سال ۱۳۹۰ در مقایسه با سال گذشته حاکی از افزایش ۲/۹ درصدی شاغلان بخش صنعت و کاهش ۱/۸ درصدی شاغلان بخش خدمات است. سهم اشتغال زنان در سال ۱۳۹۰ به ۱۵/۳ درصد رسید که نسبت به سال گذشته ۱/۴ واحد درصد کاهش داشت. پرداخت یارانه به خانوارها از اواخر سال ۱۳۸۹ در عدم تمایل خانوارها به اشتغال بانوان به‌ویژه در شرایطی که یافتن شغل به سختی امکان‌پذیر است موثر می‌باشد.

۹-۲-۳- بیکاری

در سال ۱۳۹۰، نرخ بیکاری با ۱/۲ واحد درصد کاهش نسبت به سال گذشته به ۱۲/۳ درصد رسید. در سال مورد بررسی، نرخ بیکاری مردان و زنان به ترتیب ۱۰/۵ و ۲۰/۹ درصد بود که نسبت به سال قبل به ترتیب ۱/۴ واحد درصد کاهش و ۰/۴ واحد درصد افزایش داشت. مقایسه جمعیت بیکار در سال ۱۳۹۰ نسبت به سال گذشته نشان می‌دهد که تعداد بیکاران از حدود ۳/۲ میلیون نفر در سال ۱۳۸۹ به ۲/۹ میلیون نفر کاهش یافته است. به این ترتیب، از مجموع ۴۸۷ هزار نفر کاهش در جمعیت فعال، ۳۴۱ هزار نفر مربوط به کاهش تعداد بیکاران و ۱۴۷ هزار نفر نیز مربوط به شاغلان می‌باشد.

مقایسه تعداد شاغلان در بخش‌های مختلف اقتصادی شامل صنعت، کشاورزی و خدمات در سال ۱۳۹۰ نشان می‌دهد که در این سال در مجموع ۲۰/۵ میلیون نفر مشغول به کار بوده‌اند که در مقایسه با تعداد شاغلان در سال گذشته ۰/۷ درصد کاهش نشان می‌دهد. بررسی روند سطح اشتغال کل کشور پس از تعدیل فصلی طی سال‌های ۹۰-۱۳۸۶ نشان می‌دهد که تعداد شغل‌ها به طور میانگین در سطح ۲۰/۷ میلیون شغل باقی مانده و روند صعودی در میزان اشتغال کشور مشاهده نمی‌شود. واردات گسترده کالاهای مصرفی (صنعتی و کشاورزی) با قیمتی نازل به ویژه از کشور چین و همچنین عدم انگیزه سرمایه‌گذاری کافی در بخش‌های مختلف اقتصادی کشور به کاهش تقاضای نیروی کار طی سال‌های ۱۳۸۷ و بعد از آن منجر شده است.

در سال ۱۳۹۰، بخش خدمات با ۴۸/۰ درصد بیشترین سهم اشتغال را به خود اختصاص داده است. در این سال سهم بخش‌های صنعت و کشاورزی به ترتیب معادل ۳۳/۴ و ۱۸/۶ درصد بود.

بررسی سهم بخش کشاورزی در سال‌های اخیر نشان می‌دهد این بخش در حوزه اشتغال‌زایی به تدریج نقش خود را از دست داده است، به طوری که شاغلان بخش کشاورزی از حدود ۴ میلیون و ۳۸۰ هزار نفر در سال ۱۳۸۸ به ۳ میلیون و ۸۱۰ هزار نفر در پایان سال ۱۳۹۰ کاهش یافته و در دو سال گذشته حدود ۵۷۰ هزار کشاورز بیکار شده‌اند. البته در سال آبی ۹۰-۱۳۸۹، میزان بارندگی نسبت به میانگین بلندمدت (۴۲ ساله) حدود ۱۹/۰ درصد و در مقایسه با سال آبی گذشته ۱۶ درصد کاهش داشته و این امر در کاهش تعداد شاغلان موثر بوده است.

۹-۲-۴- تسهیلات اعطا شده برای ایجاد اشتغال

در سال ۱۳۹۰، مانده تسهیلات اشتغال‌زایی از محل بندهای (ذ) و (ژ) تبصره ۲ قانون بودجه سال ۱۳۸۴ به دلیل عدم پرداخت تسهیلات و بازپرداخت تسهیلات قبلی با رشد منفی روبه‌رو شد. در این سال مانده تسهیلات اعطایی از محل طرح ایجاد اشتغال از طریق بنگاه‌های کوچک اقتصادی و زودبازده با ۹/۱ درصد رشد، ۲۲/۸ هزار میلیارد ریال تغییر داشت. تمرکز بر اعطای تسهیلات به طرح‌های قبلی با هدف حفظ اشتغال واحدهای فعال و محدودیت منابع بانک‌ها از دلایل عملکرد نسبتاً پایین تسهیلات اشتغال‌زایی در سال ۱۳۹۰ به شمار می‌رود.

تجربه چند سال گذشته در اعطای تسهیلات بانکی با هدف ایجاد اشتغال نشان می‌دهد صرف تزریق منابع نمی‌تواند سیاست مناسبی در این خصوص به شمار آید. رکود بخش تولید و رقابت‌پذیری پایین محصولات تولیدی در مقایسه با کالاهای وارداتی به ویژه از منظر قیمت تمام شده نشان‌دهنده عدم جذابیت سرمایه‌گذاری در این بخش از نگاه سرمایه‌گذاران بوده و خروج منابع تزریق شده به این بخش را به دنبال داشته است. به همین دلیل، ایجاد اشتغال پایدار نیز در کشور رو به کاهش گذاشته است، به نحوی که طی سال‌های اخیر علی‌رغم اهتمام دولت برای ایجاد شغل و تعیین اهداف ایجاد ۱/۵ و ۲ میلیون فرصت شغلی، حجم اشتغال کشور افزایش چندانی نداشته و در برخی مقاطع از تعداد فرصت‌های شغلی نیز کاسته شده است. تقویت ساختارهای تولید، استفاده از فن‌آوری‌های نوین در بخش صنعت و بازنگرایی در کیفیت محصولات تولیدی با هدف جهت‌دهی تقاضای داخلی به سمت مصرف کالاهای ایرانی از جمله راهکارهایی است که می‌تواند در گسترش سرمایه‌گذاری در بخش تولید و ایجاد اشتغال پایدار موثر باشد.

بررسی وضعیت نرخ بیکاری برحسب مناطق نشان می‌دهد نرخ بیکاری مناطق شهری و روستایی در سال ۱۳۹۰ به ترتیب ۱۳/۷ و ۸/۹ درصد بود که در مقایسه با سال گذشته به ترتیب ۱/۶ و ۰/۲ واحد درصد کاهش داشت. نرخ بیکاری بالاتر در مناطق شهری متأثر از مهاجرت کارجویان روستایی به این مناطق است.

در سال ۱۳۹۰، نرخ بیکاری جوانان در گروه سنی ۱۵-۲۴ ساله، ۲۶/۵ درصد بود که در مقایسه با سال ۱۳۸۹، ۲/۲ واحد درصد کاهش داشت. نرخ بیکاری جوانان در گروه سنی ۱۵-۲۹ ساله نیز با ۱/۵ واحد درصد کاهش به ۲۴/۰ درصد رسید. در دو گروه سنی مذکور نیز نرخ بیکاری به تفکیک جنسیت حاکی از بالا بودن نرخ بیکاری زنان است؛ به طوری که نرخ بیکاری زنان در دو گروه سنی ۱۵-۲۴ و ۱۵-۲۹ ساله به ترتیب ۴۲/۷ و ۴۰/۳ درصد بود. در میان استان‌های کشور، استان‌های البرز و لرستان به ترتیب با ۱۹/۳ و ۱۹/۲ درصد بالاترین نرخ بیکاری و استان‌های یزد و خراسان جنوبی به ترتیب با ۶/۰ و ۸/۴ درصد کمترین نرخ بیکاری را به خود اختصاص دادند.

مقایسه تغییرات نرخ بیکاری در استان‌های کشور در سال ۱۳۹۰ نسبت به سال قبل نشان می‌دهد که در استان‌های خراسان جنوبی، فارس، مازندران و هرمزگان نرخ بیکاری کاهش و نرخ مشارکت افزایش داشته است. در استان‌های آذربایجان غربی، کرمانشاه، گلستان و مرکزی علی‌رغم کاهش نرخ مشارکت، نرخ بیکاری افزایش یافت. در سایر استان‌ها، تغییرات نرخ مشارکت و نرخ بیکاری هم‌سو بوده است. بالا بودن فاصله نرخ‌های بیکاری استان‌های مختلف کشور موجب افزایش فقر در مناطق دارای نرخ بیکاری بالا و مهاجرت از این مناطق به مناطق دارای نرخ بیکاری پایین‌تر و در برخی موارد به شهرهای بزرگ که با مشکلات جمعیتی مواجه هستند خواهد شد.

فصل ۹ تحولات بازار کار و نیروی انسانی

الف- کمک‌های فنی و اعتباری به بخش خصوصی و تعاونی

(موضوع آیین‌نامه اجرایی بندهای (ذ) و (ز) تبصره ۲

قانون بودجه سال ۱۳۸۴)

۷/۷۹۴۶ میلیارد ریال باقی ماند. اختلاف تعداد فرصت‌های شغلی (مستقیم و غیر مستقیم) دوران بهره‌برداری طرح‌های قرارداد منعقد شده در پایان اسفند ماه ۱۳۹۰ نسبت به اسفند ماه ۱۳۸۹، ۱۱۲۲ فرصت شغلی می‌باشد. با توجه به مبلغ طرح‌های قرارداد منعقد شده در سال ۱۳۹۰ به ازای هر شغل ۲۴۸/۹ میلیون ریال تسهیلات ارائه شده است.

براساس گزارش عملکرد تسهیلات اعطایی موضوع

آیین‌نامه اجرایی بندهای (ذ) و (ز) قانون بودجه سال ۱۳۸۴، تا پایان اسفند ماه ۱۳۹۰ مانده سقف اعتبار قراردادها از محل منابع داخلی بانک‌ها نسبت به اسفند ماه ۱۳۸۹ بدون تغییر و در سطح

جدول ۹-۳- عملکرد تسهیلات اعطایی موضوع آیین‌نامه اجرایی

بندهای (ذ) و (ز) تبصره ۲ قانون بودجه سال ۱۳۸۴ کل کشور

(میلیارد ریال)

درصد تغییر	تغییر در مانده		مانده در پایان اسفند ماه			
	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۸۹	۱۳۸۸	
۰/۰	۰/۱	۰/۰	۹/۳	۷۹۴۶/۷	۷۹۳۷/۴	سقف اعتبار
۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۱۰۸۳/۸	۱۰۸۳/۸	سقف یارانه سود و کارمزد تسهیلات وجوه اداره شده واریز شده به حساب
۰/۰	-۱/۱	۰/۰	-۱۳/۰	۱۱۷۳/۱	۱۱۷۳/۱	۱۱۸۶/۱ بانک‌های عامل طرح‌های قرارداد منعقد شده
۱/۰	۳/۰	۲۱۳/۳	۶۴۸/۴	۲۲۳۹۵/۷	۲۲۱۸۲/۴	۲۱۵۳۴/۰ تعداد(فقره)
۷/۳	۱۴/۵	۲۷۹/۳	۴۸۴/۸	۴۱۰۱/۴	۳۸۲۲/۱	۳۳۳۷/۳ مبلغ
-۲/۰	۲۷/۴	-۷۳/۲	۷۷۶/۹	۳۵۴۳/۵	۳۶۱۶/۷	۲۸۳۹/۸ تسهیلات پرداختی
۲۳/۳	۵/۰	۱۹/۲	۳/۹	۱۰۱/۷	۸۲/۵	۷۸/۶ اقساط سررسیدگذشته
۱۳/۰	۱۰۱/۴	۵۶/۸	۲۱۹/۸	۴۹۳/۴	۴۳۶/۶	۲۱۶/۸ اقساط معوق

ب- تسهیلات اعطایی بانک‌ها به بنگاه‌های کوچک

اقتصادی زودبازده و کارآفرین

بقیه مربوط به بنگاه‌های با ۱۰ تا ۴۹ نفر شاغل می‌باشد. با توجه به مبلغ قراردادهای منعقد شده و فرصت‌های شغلی مورد انتظار در قراردادهای مذکور، متوسط میزان اعتبار لازم برای ایجاد هر فرصت شغلی طی اجرای طرح ۱۴۸/۳ میلیون ریال است.

میزان تغییر در مانده فرصت شغلی پیش‌بینی شده در سال مورد بررسی ۶۱/۰ هزار فرصت شغلی می‌باشد. بخش صنعت و معدن با سهمی معادل ۵۲/۸ درصد، بالاترین میزان استفاده از این تسهیلات را در میان بخش‌های دیگر اقتصادی داراست.

براساس گزارش عملکرد تسهیلات اعطایی بانک‌ها به

بنگاه‌های کوچک اقتصادی زودبازده و کارآفرین، از ابتدای اجرای طرح تا پایان اسفند ماه ۱۳۹۰، مبلغ طرح‌های معرفی شده ۷۳۰/۰ هزار میلیارد ریال بود که در مقایسه با مانده پایان اسفند سال قبل ۸/۶ درصد رشد داشت. ارزش طرح‌های تایید شده توسط بانک‌ها در مدت مذکور ۳۳۳/۵ هزار میلیارد ریال بود. از میان ۲۹۵/۶ هزار میلیارد ریال طرح‌های قرارداد منعقد شده، حدود ۴۰/۸ درصد مربوط به بنگاه‌های با کمتر از ۱۰ نفر شاغل و

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۰

جدول ۹-۴- عملکرد تسهیلات اعطایی به بنگاه‌های کوچک زودبازده و کارآفرین تا پایان اسفند ماه ۱۳۹۰ (میلیارد ریال)

سهامیه ابلاغی از سوی بانک مرکزی	ارزش طرح‌های معرفی شده به بانک‌ها	ارزش طرح‌های تایید شده در بانک	ارزش طرح‌های قرارداد منعقد شده	فرصت‌های شغلی برآورد شده براساس طرح‌های قرارداد منعقد شده (نفر)	مانده تسهیلات پرداختی	درصد تامین مالی طرح‌های قرارداد منعقد شده
۳۸۷۱۴۶/۰	۶۰۸۷۷۸/۵	۲۷۳۵۲۳/۰	۲۴۱۳۳۹/۳	۱۵۶۹۸۵۴/۰	۲۲۲۷۲۸/۳	۹۲/۳
۸۰۵۳۴/۰	۱۲۱۲۵۷/۸	۶۰۰۰۵/۵	۵۴۲۱۹/۵	۴۲۲۷۱۸/۰	۵۰۸۴۶/۸	۹۳/۸
۴۶۷۶۸۰/۰	۷۳۰۰۳۶/۳	۳۳۳۵۲۸/۵	۲۹۵۵۵۸/۸	۱۹۹۲۵۷۲/۰	۲۷۳۵۷۵/۱	۹۲/۶

شایان ذکر است تا پایان اسفند ماه ۱۳۹۰، به ترتیب ۹۹۹۰/۲ و ۱۹۸۵۳/۱ میلیارد ریال از اصل تسهیلات پرداختی به بنگاه‌های کوچک زودبازده و کارآفرین سررسید گذشته و معوق شد که در مقایسه با مانده اسفند ماه سال گذشته به ترتیب ۲۰/۷ و ۴۱/۵ درصد افزایش داشت. نسبت اقساط سررسید گذشته و معوق به کل تسهیلات پرداختی در پایان اسفند ماه ۱۳۹۰ به ۱۰/۹ درصد رسید که در مقایسه با نسبت مذکور در سال قبل ۲/۰ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد. تداوم مشکلات بخش تولید و افزایش هزینه‌های انرژی از علل افزایش نسبت مذکور می‌باشد.

شایان ذکر است تا پایان اسفند ماه ۱۳۹۰، به ترتیب ۹۹۹۰/۲ و ۱۹۸۵۳/۱ میلیارد ریال از اصل تسهیلات پرداختی به بنگاه‌های کوچک زودبازده و کارآفرین سررسید گذشته و معوق شد که در مقایسه با مانده اسفند ماه سال گذشته به ترتیب ۲۰/۷ و ۴۱/۵ درصد افزایش داشت. نسبت اقساط

جدول ۹-۵- مقایسه عملکرد تسهیلات اعطایی به بنگاه‌های کوچک زودبازده و کارآفرین (میلیارد ریال)

میزان تغییر در مانده	مانده در پایان اسفند ماه		میزان تغییر در مانده	درصد تغییر در مانده		سهامیه ابلاغی از سوی بانک مرکزی
	۱۳۹۰	۱۳۸۹		۱۳۹۰	۱۳۸۹	
۰/۰	۴۶۷۶۸۰/۰	۴۶۷۶۸۰/۰	۰/۰	۰/۰	۴۶۷۶۸۰/۰	ارزش طرح‌های معرفی شده به بانک‌ها
۸/۶	۷۳۰۰۳۶/۳	۶۷۲۴۳۳/۳	۴۰۶۹۹/۹	۵۷۶۰۳/۰	۶۳۱۷۳۳/۴	ارزش طرح‌های تایید شده در بانک
۶/۹	۳۳۳۵۲۸/۵	۳۱۲۰۶۰/۰	۱۴۷۹۰/۸	۲۱۴۶۸/۵	۲۹۷۲۶۹/۲	ارزش طرح‌های قرارداد منعقد شده
۸/۴	۲۹۵۵۵۸/۸	۲۷۲۶۱۶/۷	۲۱۳۷۶/۶	۲۲۹۴۲/۱	۲۵۱۲۴۰/۱	فرصت‌های شغلی برآورد شده براساس طرح‌های قرارداد منعقد شده (نفر)
۳/۲	۱۹۹۲۵۷۲/۰	۱۹۳۱۵۳۶/۰	۱۸۷۶۵۲/۰	۶۱۰۳۶/۰	۱۷۴۳۸۸۴/۰	مانده تسهیلات پرداختی
۹/۱	۲۷۳۵۷۵/۱	۲۵۰۷۷۱/۴	۲۲۱۹۷/۸	۲۲۸۰۳/۷	۲۲۸۵۷۲/۶	اقساط سررسید گذشته
۲۰/۷	۹۹۹۰/۲	۸۲۷۸/۸	-۷۱۴/۸	۱۷۱۱/۴	۸۹۹۳/۶	مطالبات معوق
۴۱/۵	۱۹۸۵۳/۱	۱۴۰۲۵/۷	۳۹۸۴/۴	۵۸۲۷/۴	۱۰۰۴۱/۳	

در سال ۱۳۹۰، مقرری ۱۴۲۸۷۲ نفر از مشمولان صندوق بیمه بیکاری قطع گردید. حدود ۷۳ درصد به دلیل اتمام مدت استحقاق، ۱۷/۶ درصد به دلیل اشتغال مجدد و ۹/۴ درصد باقی‌مانده به دلایلی از جمله بازنشستگی، ازکارافتادگی، فوت یا عدم شرکت در کلاس‌های فنی و حرفه‌ای و ... از ردیف مقرری‌بگیران حذف شدند. اگرچه در سال ۱۳۹۰ تعداد موارد قطع مقرری به دلیل اشتغال مجدد با رشد ۵۶/۸ درصدی مواجه بود ولی به دلیل پوشش محدود صندوق بیمه بیکاری نمی‌توان بهبود شرایط بازار کار برای جذب بیکاران را از آن استنباط نمود.

۹-۲-۵- عملکرد صندوق بیمه بیکاری در سال ۱۳۹۰

تعداد مقرری‌بگیران بیمه بیکاری در سال ۱۳۹۰ در مقایسه با سال ۱۳۸۹ با رشدی معادل ۱۰/۰ درصد به ۲۰۱۴۱۶ نفر رسید. این تعداد با توجه به جمعیت بیکار کشور (حدود ۲۸۷۷/۶ هزار نفر در سال ۱۳۹۰) سهم اندکی از کل بیکاران را تشکیل می‌دهد. تعداد بیمه‌شدگانی که طی سال ۱۳۹۰ به جمع مشمولان صندوق بیمه بیکاری اضافه شدند ۱۷۳۴۲۷ نفر بود. بنابراین، تعداد بیمه‌شدگانی که طی سال ۱۳۹۰ از مقرری بیمه بیکاری استفاده نمودند به ۳۵۶۴۵۸ نفر رسید.

فصل ۹ تحولات بازار کار و نیروی انسانی

سال قبل معادل ۳۳۰۳/۰ هزار ریال تعیین شد. با در نظر گرفتن نرخ تورم در سال مذکور (۲۱/۵ درصد)، حداقل دستمزد واقعی ماهانه در مقایسه با سال گذشته ۱۰/۳ درصد کاهش داشت.

همچنین براساس مصوبه هیات وزیران، ضریب حقوق کارکنان دولت از ۶۳۶ واحد در سال ۱۳۸۹ به ۷۰۰ واحد در سال ۱۳۹۰ افزایش یافت که با ۳-۵ درصد افزایش سالانه، جمع افزایش سالانه حقوق کارکنان دولت ۱۳/۰-۱۵/۰ درصد بود. بنابراین، رفاه واقعی کارکنان دولت در سال ۱۳۹۰ با توجه به نرخ تورم کاهش داشت.

۹-۳- آموزش

نظام آموزشی هر کشور در مقاطع مختلف تحصیلی، علاوه بر رسالت فرهنگی و اجتماعی، عهده‌دار تربیت و آماده‌سازی نیروی انسانی برای ورود به بازار کار است. با شناخت مناسب از مزیت‌های نسبی و برنامه‌ریزی صحیح آموزشی می‌توان نیروی انسانی پویاتری را جهت تسریع توسعه اقتصادی به کار گرفت. امکانات آموزشی عمومی مناسب باعث کاهش فقر فرهنگی و اقتصادی شده و زمینه را برای بالفعل کردن استعدادهای افراد جامعه فراهم می‌نماید.

۹-۳-۱- آموزش و پرورش عمومی

در سال ۱۳۹۰، تعداد کل دانش‌آموزان^(۱) با ۰/۹ درصد کاهش به ۱۳/۲ میلیون نفر رسید. از این تعداد، حدود ۴۶۶ هزار نفر دانش‌آموز بزرگسال بودند که در مقایسه با سال قبل ۷/۱ درصد کاهش نشان می‌دهد. بررسی سری زمانی تعداد دانش‌آموزان طی سال‌های ۹۰-۱۳۸۴ نشان‌دهنده متوسط کاهش ۲/۵ درصدی در هر سال است.

در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰، حدود ۴۴۰/۶ هزار نفر دانش‌آموز در دوره پیش‌دانشگاهی (دولتی و غیرانتفاعی) بدون بزرگسال) مشغول به تحصیل بودند که در مقایسه با سال گذشته

۱- شامل دانش‌آموزان دوره‌های آمادگی، ابتدایی، راهنمایی تحصیلی، متوسطه عمومی، پیش‌دانشگاهی و بزرگسال می‌باشد.

شایان ذکر است براساس قانون کار، مدت پرداخت مقرری حداقل ۶ و حداکثر ۵۰ ماه از اولین روز بیکاری می‌باشد. طبق آمار ارائه شده، مقرری پرداختی برحسب نفر- ماه در سال ۱۳۹۰ با رشد ۹/۶ درصدی به ۲/۳ میلیون ریال رسید.

جدول ۹-۶- توزیع علل قطع مقرری بیمه بیکاری

سال	نفر (سه‌م) (درصد)	تعداد کل قطع مقرری		
		استفاده از حداکثر مدت	اشغال مجدد	سایر
۱۳۸۹	۱۴۵۸۵۹	۱۱۰۸۵۳	۱۶۰۴۴	۱۸۹۶۲
	۱۰۰/۰	۷۶/۰	۱۱/۰	۱۳/۰
۱۳۹۰	۱۴۲۸۷۲	۱۰۴۲۹۶	۲۵۱۵۲	۱۳۴۲۴
	۱۰۰/۰	۷۳/۰	۱۷/۶	۹/۴

ماخذ: سازمان تامین اجتماعی

جدول ۹-۷- عملکرد صندوق بیمه بیکاری (نفر)

درصد تغییر	سال		تعداد مقرری‌بگیران
	۱۳۹۰	۱۳۸۹	
۱۰/۰	۲۰۱۴۱۶	۱۸۳۰۳۱	تعداد مقرری‌بگیران
۷/۰	۱۷۳۴۲۷	۱۶۲۰۸۸	تعداد برقراری مقرری
-۲/۰	۱۴۲۸۷۲	۱۴۵۸۵۹	تعداد موارد قطع مقرری

ماخذ: سازمان تامین اجتماعی

۹-۲-۶- دستمزد و حقوق

تعیین حداقل دستمزد در اغلب کشورها به منظور تحقق عدالت اجتماعی و حمایت از نیروی کار با مهارت پایین صورت می‌گیرد. در تعیین حداقل دستمزد لازم است که افزایش دستمزد واقعی بیش از افزایش بهره‌وری نباشد، چرا که عدم تعادل در بازار کار منجر به بیکاری ناخواسته شده و افزایش رفاه کارگران شاغل در ازای کاهش رفاه افراد بیکار جدید محقق می‌گردد. بنابراین، در سیاست‌های مربوط به افزایش دستمزد لازم است وضعیت بیکاران در جامعه مد نظر قرار بگیرد و برای حمایت‌های بیشتر از نیروی کار با مهارت پایین از سایر سیاست‌های بازتوزیعی استفاده شود.

در ایران نیز هر ساله حداقل مزد برای کارگران و ضریب حقوق برای کارمندان دولت تعیین می‌گردد. براساس ماده ۴۱ قانون کار مصوب سال ۱۳۶۹، شورای عالی کار هر ساله میزان حداقل مزد کارگران را اعلام می‌نماید. حداقل دستمزد اسمی ماهانه کارگران در سال ۱۳۹۰ با ۹/۰ درصد افزایش نسبت به

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۰

دختر تشکیل می‌دهند. این امر به دلیل ادامه تحصیل بیشتر دانش‌آموزان پسر (۶۵/۰ درصد) در رشته‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش است.

۱/۳ درصد افزایش نشان می‌دهد. ترکیب جنسی دانش‌آموزان در مقطع مذکور حاکی از سهم بیشتر دختران است؛ به‌گونه‌ای که حدود ۵۹/۸ درصد از دانش‌آموزان مقطع مذکور را دانش‌آموزان

جدول ۹-۸- دانش‌آموزان مقاطع مختلف تحصیلی برحسب جنس (۱)

(هزار نفر)

درصد تغییر	۱۳۹۰-۹۱		۱۳۸۹-۹۰			
	پسر	دختر	پسر	دختر		
۱/۲	۱/۳	۲۹۳۲/۳	۲۷۶۹/۲	۲۸۹۸/۸	۲۷۳۴/۰	ابتدایی
-۰/۷	-۰/۳	۱۶۹۳/۳	۱۵۳۵/۱	۱۷۰۵/۳	۱۵۳۹/۶	راهنمایی تحصیلی
-۲/۱	-۳/۳	۱۵۶۷/۷	۱۳۸۹/۶	۱۶۰۱/۶	۱۴۳۷/۳	متوسطه عمومی (۲)
-۰/۲	-۰/۳	۶۱۹۳/۲	۵۶۹۴/۰	۶۲۰۵/۷	۵۷۱۰/۸	جمع

۱- شامل دانش‌آموزان بزرگسال نمی‌باشد.

ماخذ: وزارت آموزش و پرورش

۲- بدون احتساب دانش‌آموزان دوره پیش‌دانشگاهی می‌باشد.

جدول ۹-۹- ترکیب دانش‌آموزان مقاطع مختلف تحصیلی در مناطق شهری و روستایی

(درصد)

۱۳۹۰-۹۱		۱۳۸۹-۹۰		
مناطق روستایی	مناطق شهری	مناطق روستایی	مناطق شهری	
۳۱/۹	۶۸/۱	۳۲/۳	۶۷/۷	ابتدایی
۲۵/۰	۷۵/۰	۲۵/۸	۷۴/۲	راهنمایی تحصیلی
۱۴/۰	۸۶/۰	۱۴/۶	۸۵/۴	متوسطه عمومی
۲۵/۶	۷۴/۴	۲۶/۰	۷۴/۰	جمع

ماخذ: وزارت آموزش و پرورش

جدول ۹-۱۰- دانش‌آموزان مدارس غیردولتی در مقاطع مختلف تحصیلی

درصد تغییر	سهم در کل دانش‌آموزان (درصد)		تعداد (هزار نفر)			
	۱۳۹۰-۹۱	۱۳۸۹-۹۰	۱۳۹۰-۹۱	۱۳۸۹-۹۰		
۳/۷	۲/۳	۷/۶	۷/۴	۴۳۱/۴	۴۱۶/۱	ابتدایی
۳/۱	-۶/۶	۷/۵	۷/۲	۲۴۱/۲	۲۳۴/۰	راهنمایی تحصیلی
۲/۰	-۲۵/۶	۸/۳	۸/۰	۲۴۶/۹	۲۴۲/۰	متوسطه عمومی
۳/۱	-۹/۲	۷/۴	۷/۱	۹۱۹/۶	۸۹۲/۱	جمع (۱)

ماخذ: وزارت آموزش و پرورش

۱- سهم از کل دانش‌آموزان با احتساب دوره پیش‌دانشگاهی است.

ملاحظه‌ای داشت. در این سال با توجه به کاهش تعداد دانش‌آموزان، شاخص «دانش‌آموز به معلم» کاهش و به دلیل کاهش تعداد کلاس‌ها شاخص «دانش‌آموز به کلاس» در مقایسه با سال قبل افزایش داشت. شایان ذکر است شاخص‌های مزبور در سال مورد بررسی به ترتیب معادل ۱۵/۰ و ۲۳/۴ نفر بود. در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰، تعداد کلاس‌ها نیز با ۴/۲ درصد کاهش به ۵۴۴/۶ هزار باب رسید. کادر آموزشی کل کشور در این سال به ۸۴۷/۸ هزار نفر رسید که در مقایسه با سال گذشته ۲/۷ درصد رشد داشت.

در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰، تعداد دانش‌آموزان مدارس غیردولتی در مقایسه با سال تحصیلی گذشته افزایش داشت. در سال تحصیلی مذکور، حدود ۷/۴ درصد از دانش‌آموزان کشور در مدارس غیردولتی مشغول به تحصیل بودند.

در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰، تعداد مدارس کشور با ۱۳/۵ درصد کاهش به ۱۱۲/۶ هزار دستگاه رسید. به همین دلیل، شاخص «دانش‌آموز به مدرسه» به رقم ۱۱۳/۱ نفر رسید که در مقایسه با رقم سال قبل (۹۸/۵ نفر) افزایش قابل

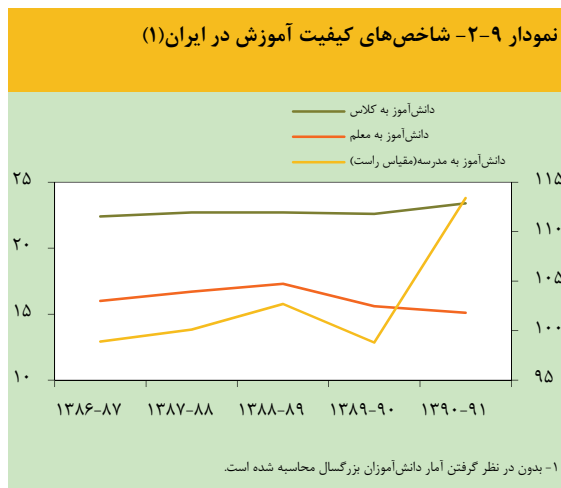
فصل ۹ تحولات بازار کار و نیروی انسانی

تحصیلی قبل ۷/۰ درصد افزایش نشان می‌دهد. افزایش بیشتر دانشجویان در دانشگاه‌های دولتی در رشد کل دانشجویان موثر بوده است. براساس گزارش نهایی از نتایج آمارگیری نیروی کار در سال ۱۳۹۰، تعداد افراد در حال تحصیل دوره‌های عالی و فارغ‌التحصیل کل کشور برابر با ۱۰۰۱۱/۷ هزار نفر بود که از این تعداد ۴۶۴۳/۶ هزار نفر فعال و ۹۰۱/۶ هزار نفر بیکار می‌باشند. به این ترتیب، ۱۹/۴ درصد از افراد فعال دارای تحصیلات عالی بیکار هستند. با توجه به جمعیت دانشجویان کشور، انتظار می‌رود بازار کار در جذب نیروهای تحصیل کرده در سال‌های آتی با چالش‌های بیشتری روبه‌رو شود.

در سال تحصیلی ۱۳۹۰-۹۱، تعداد دانشجویان رشته «علوم انسانی و هنر» در مقایسه با سال تحصیلی گذشته با ۳/۹ درصد افزایش روبه‌رو شد. در سال تحصیلی مذکور، ۶۷/۹ درصد از دانشجویان در دو گروه تحصیلی «علوم اجتماعی، بازرگانی و حقوق» و «مهندسی، تولید و ساخت» به تحصیل مشغول بودند که در مجموع نسبت به سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹، حدود ۲۰۵ هزار نفر افزایش نشان می‌دهد.

در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰، تعداد بی‌سوادان و کم‌سوادان تحت پوشش نهضت سوادآموزی ۵۵۷/۱ هزار نفر بود که در مقایسه با سال قبل ۴۲/۷ درصد کاهش نشان می‌دهد. از کل سوادآموزان، حدود ۴۸/۶ درصد در دوره سوادآموزی و بقیه در مقاطع مقدماتی و تکمیلی به سوادآموزی اشتغال داشتند.

نمودار ۹-۲- شاخص‌های کیفیت آموزش در ایران(۱)

۹-۳-۲ آموزش عالی

در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰، تعداد دانشجویان کشور (دولتی و آزاد) به ۴۴۰۴/۶ هزار نفر رسید که در مقایسه با سال

جدول ۹-۱۱- کل دانشجویان کشور

سهم (درصد)	درصد تغییر		سال تحصیلی		
	۱۳۹۰-۹۱	۱۳۸۹-۹۰	۱۳۹۰-۹۱	۱۳۸۹-۹۰	
۶۴/۲	۶۲/۷	۹/۶	۱۰/۷	۲۸۲۸۲۶۵	آموزش عالی دولتی (۱)
۳۵/۸	۳۵/۰	۹/۳	۱۱/۳	۱۵۷۶۳۰۲	زن
۲۸/۴	۲۷/۶	۱۰/۰	۹/۹	۱۲۵۱۹۶۳	مرد
۳۵/۸	۳۷/۳	۲/۶	۵/۲	۱۵۷۶۳۴۹	دانشگاه آزاد اسلامی
۱۴/۰	۱۴/۵	۳/۲	۲/۸	۶۱۵۱۰۷	زن
۲۱/۸	۲۲/۸	۲/۲	۶/۸	۹۴۱۲۴۲	مرد
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۷/۰	۸/۶	۴۴۰۴۶۱۴	جمع

ماخذ: وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری

۱- شامل دانشجویان دانشگاه پیام نور نیز می‌باشد.